

מסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עקרי הענין

פורים שחל בערב שבת.

א זמן סעודת פורים כפורים שחל בערב שבת. ג' שיטות (שהם שנים) מצינו בפוסקים לקיום סעודת פורים בער"ש, א. שיטת הרמ"א סעודה בער"ש בבוקר. ברמ"א (סימן תרצ"ה סעיף ב') כתב: 'וכשחל פורים ביום ששי, יעשו הסעודה בשחרית משום כבוד שבת'. וביאר המשנ"ב (סק"י): היינו קודם חצות היום לכתחילה. ובשעה"צ (סק"א) ציין שמקור דין זה להתחיל לפני חצות הוא ב"סדר עמודי שמים". ונראה שטעמו שיש להדר להתחיל הסעודה מוקדם ככל האפשר (מקור לכך שיש לחוש כבר מחצות, מצאנו בדעת הרמב"ד (פ"ל משבת ה"ד) הסובר שאסור לקבוע סעודה שאינה רגילה כבר מחצות). וכ"כ בספר המנהגים (טירנא) פורים, בזה"ל ואם חל פורים ביום ששי אוכלין סעודת פורים שחרית, ולא בערב אחר מנחה, כי אין להפסיק בערב שבת בין מנחה לערבית מפני כבוד השבת, וגם שלא לקלקל סעודת (ליל) שבת. שיטה ב' היא שיטת המהרי"ל שיתחיל קודם תחילת שעה עשירית. שיטה זו הובאה במ"ב שם שכ': 'ועינין ביד אפרים מש"כ בשם מהרי"ל". והיינו דיתחיל קודם שעה עשירית [ולא קודם חצות דווקא], דבש"ת מהרי"ל סימן נו, כ' סעודת פורים ביום ו' מתחילין בהיתר קודם סמוך למנחה דקיימא לן לדברי הכל שרי, ואפילו לבה"ג דפסק כרבי יהודה בע"ש להתחיל היינו סמוך למנחה, אבל קודם ט' שעות (הכוונה סוף ט' שעות) אפילו לרבי יהודה שרי כדקתני ושויין שמתחילין ומעשה בעכו וכי' ורבי יהודה היה שם ופירש במרדכי ושויין שמתחילין קודם ט' שעות אפילו לא יגמרו עד אחר ט' שעות, דאם לא כן פשיטא. וכו' ואכן בסימן רמ"ט פסק המשנ"ב (י"ג, וביאור הלכה ד"ה מותר) לענין סעודת מצווה שלכתחילה יש להקדים הסעודה לשחרית משום כבוד השבת, ובדיעבד יכול לעשותה אפילו ממנחה ולמעלה.

ג. שיטת שלישיית. היא שיטת המרדכי והמאירי שפורס מפה ומקדש. (כ"כ בפסחים דף קא עמוד א) שכ' המאירי ומכאן נהגו בפורים שחל להיות ערב שבת שממשיכים סעודה עד שיקדש היום ופורסים מפה ומקדשים ואם רוצים לאכול ולסלק מבעוד יום צריך לחזור ולקבוע סעודה בליל השבת לצאת ידי קידוש: וכ"כ במאירי (כתובות דף ז ע"ב) ואף אנו ואבותינו נוהגים בפורים שחל להיות ערב שבת שמתחילין בסעודה מבעוד יום עד שיקדש היום ופורסין מפה ומקדשין וגומרין את הסעודה ומזכירין בה של פורים מטעם זה שהרי אף חמשה עשר יום נס הוא והדין נותן להזכיר בה של פורים אף על פי שעבר יום ארבסר בשעת הברכה. וכן הביא המגן אברהם (ט) הביא מהמרדכי ז"ל: "היה אוכל סעודת פורים בער"ש יתפלל ויפרוס מפה ויקדש ובמזון יאמר על הניסים". ע"פ דברי המרדכי יש שנהגו להתחיל בסעודת פורים ולהמשיכה לסעודת שבת. [בספר ר' כצבי פרק ל"ד מובא מכתב מהגר"ז' גולדברג שכתב שהג"ר אייזיק שר זצ"ל היה נוהג כך בפורים שחל בער"ש].

ב] סדר היום לנוהגים לעשות כשיטת פורס מפה ומקדש. א] לכתחילה יש להתפלל מנחה לפני הסעודה. ב] לכתחילה ראוי להתחיל את הסעודה קודם מנחה קטנה. ראה שו"ע או"ח רמ"ט, והיינו שעתיים וחצי קטנות קודם השקיעה, כדי שעד שתכנס שבת שוב יהיה לו תאבון לאכול אף סעודת שבת, וכן שחלק גדול של הסעודה יהיה ביום פורים עצמו. ובדיעבד רשאי להתחיל עד השקיעה. ג] כאשר מגיע זמן הדלקת נרות, על הנשים להדליק נרות שבת. ד] לאחר מכן, קודם השקיעה, יש להפסיק את הסעודה (אך לא לברך ברכת המזון) ולהתפלל מזמורי קבלת שבת ולכה

דודי כנהוג. ניתן אף להתפלל ערבית בזמן זה, או אפשר להתפלל ערבית לאחר הסעודה, [הסיבה שנהגו להתפלל מעריב לאחר הסעודה היא כדי שיוכלו להזכיר על הניסים בברכת המזון, דאם מתפלל מעריב כבר לא יכול להזכיר, כפי שכתב שם המשנ"ב (ט"ו) בשם של"ה ומהרי"ל, אולם לפי מה שפסק המשנ"ב שבכל מקרה בפורים שנמשכה הסעודה לשבת יזכיר "רצה" א"כ יכולים כבר להתפלל מעריב לאחר קבלת שבת]. ניתן אף ללכת לבית הכנסת לקבלת שבת ולערבית, אך אם הולכים לבית הכנסת לכתחילה ראוי שחלק מהסועדים, כגון הנשים, יישארו במקום הסעודה שו"ע אורח חיים קעח וכ"כ בשו"ת זרע אמת שם. ה] לאחר מכן בלילה יש לכסות את החלות ולעשות קידוש. אם שתי יין בסעודת פורים, אין לברך בורא פרי הגפן אלא יאמר "ויכלו השמים..." ולאחר מכן יברך "אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו... מקדש השבת." (שו"ע או"ח רעא ס"ד), ועדיף שמי שלא שתי יין יקדש ויברך בפה"ג. ו] לאחר מכן יש לבצוע על לחם משנה אך כיוון שממשיך את סעודתו על שמקודם אין ליטול ידיים וכן אין לברך המוציא על החלות. ראה ערוך השולחן או"ח רעא סק"ג, ושו"ע אורח חיים רעא, ס"ד, ומשנה ברורה סק"ח. ז] אף בסעודת השבת יש להשתדל לאכול לכל הפחות קצת תבשילים לכבוד השבת וכן לכתחילה יש למשוך את הסעודה עד הלילה כדי שלפחות מקצתה תהיה בלילה. ראה ביאור הלכה רמ"ב ד"ה מותר, ומשנ"ב רסז סק"ה. ח. בסוף סעודת השבת מברכים ברכת המזון. בברכת המזון יש לומר רצה. לגבי על הניסים, יש נידון בפוסקים במרדכי כתב שמוזכר על הניסים, אולם המשנ"ב (סי' תרצ"ה ס"ק ט"ו) פסק: "כשחל פורים בער"ש ומשכה סעודתו עד הלילה, חייב להזכיר של עכשיו דהיינו "רצה", ואם כן איך יאמר "על הניסים" דהוי תרתי דסתרי, וכיון דאין הזכרת "על הניסים" חמור כ"כ, לכן יאמר רק של שבת.

ג] שכרות בפורים שחל בערב שבת. הביאור הלכה (סי' רמ"ט ד"ה מותר) הביא את דברי המג"א וכפי שביאור הפמ"ג, שאם סועד סעודת ברית מילה ביום ששי ויודע שמחמת זה לא יוכל לקיים כלל את סעודת ליל שבת משום שזו תהיה אכילה גסה, חל עליו דין "העוסק במצוה פטור מן המצוה" ולא יאכל סעודת ליל שבת אלא יאכל למחרת ג' סעודות ביום, כפי שנפסק בס"י רע"ד במי שלא סעד סעודת ליל שבת. והביאור הלכה פליג על כך כיון דסעודת ליל שבת היא חובה מצד הדין, מה שאין כן סעודת מילה ופדיון הבן שאינן אלא למצוה בעלמא אך לא חובה כלל, וא"כ אם משער שיע"י אכילתו יתבטל לגמרי מסעודת לילה יש לו למנוע מזה. אולם, נראה לכא"י שגם הבה"ל יודה שסעודת פורים שחייבים בה מעיקר הדין כן תדחה סעודת ליל שבת באופן הנ"ל - ברם, יש לציין שאם יודע שסעודת הפורים עצמה לא תפריע לו כלל לסעודת ליל שבת, אולם אם ישתכר לא יוכל לקיים את סעודת ליל שבת, אסור לו להשתכר. שכן פרט זה של שכרות בפורים ודאי שאינו מעיקר הדין, שהרי פסק כבר הרמ"א (תרצ"ה ס"ב) שישתה יותר מלימודו ודיו. וכבר הביא הבה"ל (שם) את דברי החי"א אדם: "היודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצוות, בנטיילת ידיים וברכה וברכת המזון, או שלא יתפלל מנחה או מעריב, או שינהג קלות ראש, מוטב שלא ישתכר, וכל מעשיו יהיו לשם שמים" עכ"ל.

ד] בן י"ד שמתארח בירושלים בערב שבת. יש לדון בבן י"ד המתארח בירושלים ביום ששי, האם יוכל

מזן ראש הישיבה

הגר"ג אדלשטיין שליט"א

בן עיר מוציא בן כפר במגילה

במתני' מגילה (ב א) כפרים ועיירות גדולות קורין ב"ד אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה, ופרש"י שחכמים נתנו רשות לבני הכפרים להקדים קריאתן לפי שאינן בקיאים לקרות, וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר, ולפיכך לא הטריוחם לבא לעיר ב"ד, וקורין ביום הכניסה. ומבואר ברש"י דבן עיר יכול להוציא בקריאתו את בני הכפר ביום הכניסה. אולם הר"ן במגילה שם כתב, דדוקא אחד מבני הכפר היה קורא להם אבל בן עיר אינו יכול להוציא, כיון דאינו מחויב בדבר.

ובדעת רש"י נראה דלכא"ו מאי שנא מבן כרך שאינו יכול להוציא בן עיר לפי שאינו מחויב בדבר, דס"ל לרש"י דדוקא לגבי בן כרך חשיב בן עיר אינו מחויב בדבר, דתרי חיובי יניחו דבן כרך מחויב בט"ו ואילו בן עיר אינו חייב בט"ו, משא"כ לגבי בן כפר לא חשיב בן עיר אינו מחויב בדר, שהרי גם בן כפר עיקר זמנו ב"ד אלא שנתנו חכמים לבני הכפרים רשות להקדים ליום הכניסה, נמצא דזמן חיובם של בן עיר וכן כפר שזה שהוא ב"ד, ושפיר חשיב בן עיר מחויב בדבר.

והנה בר"ן רפ"ב במגילה הביא מהירו' (שם פ"ב ה"א) שמי שיודע אשורית ויודע לעז, אינו מוציא את האחרים בלעז, שכשם שמי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים יד"ח, כך זה כיון שלעצמו אינו יוצא בלעז שהרי יודע אשורית, כמו כן אינו מוציא ללועזות, עכ"ל. ועי' שו"ת הריב"ש סי' שצא שהארין בזה]. והביאור בזה כתב בקוה"ע (סי' מח אות י"ד) דכיון שקריאה זו פסולה לעצמו, אין יכול להוציא בזה לאחרים, ואע"פ שגם הוא מחויב בעיקר המצוה, מ"מ כיון שאינו יכול לצאת בקריאה זו, לא הוי אצלו מעשה מצוה ואינו מוציא בזה אחרים יד"ח.

ויל"ע דלפי זה תקשי לשי' רש"י דס"ל דבן עיר מוציא בן כפר, והלא בן עיר הקורא קודם י"ד קריאתו פסולה לעצמו, ואין יוציא אחרים יד"ח. ולכאורה מוכח מזה בדעת רש"י דלא כהר"ן אלא כדעת הר"ר חסדאי המובא בתשובת הריב"ש שם דס"ל הדיודע אשורית יכול להוציא ללועז [ועי"ש שביאר דברי הירושלמי באופ"א], וה"נ בן עיר יכול להוציא לבן כפר אע"פ שהוא עצמו אינו יוצא בקריאה זו.

ואמנם אף לדעת הר"ן שצריך שיהא המוציא יכול להוציא את עצמו במעשה המצוה, נראה דזה דוקא כשהחטרון בגוף המעשה מצוה כמו היודע אשורית דלדידיה קריאה בלעז אינו מעשה מצוה כלל, אבל באופן שהמוציא שייך במעשה המצוה ורק חטרון צדדי מעכבו, ככה"ג שפיר מיקרי בר חיובא להוציא אחרים. וזה מבואר בתשו' הריב"ש שם דמקדשין בביה"כ להוציא את האחרים, אע"פ שאצל המקדש אי"ז קידוש במקום סעודה ואינו יוצא בעצמו, אבל כיון שבר חיובא הוא החטרון הוא רק מצד המקום אינו מעכבו.

(אסיפת שמועות פורים)

רבי משה סופר - החתם סופר [תקכ"ג - ת"ר] מכתב ידו

מחשבת המן בפור באדר א'

איתא במגילה [יגב] 'הפיל פור הוא הגורל, תנא כיון שגפול פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד', ובפ"ק דקידושין [לחא], יליפינן מהא דכתיב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום שאין ת"ל היום, היום מלאו ימי ושנותי מלמד שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש, וכתיב את מספר ימיה אמתא ע"ש.

ויש להבין מ"ט טעה המן וכשמח שחקר אחר זמן מתיתו של משה ה"נ היה לו לחקור אחר יום לידתו, וכן יש ליישב אריכות הלשון ולא ישע דבז' אדר נולד משה ובז' באדר מת משה, הרי הוא ידע שמת, ורק מלידתו לא ידע, ולא הול"ל אלא רק דלא ידע דבז' באדר נולד משה, וכן מהי אכירות הלשון מיום ליום מחודש לחודש, וגם דמיתי קרא השני את מספר ימיה אמלא ללא צורך.

והנה ע"י במג"א סי' תקס"ח סק"כ מה שמפלפל בענין יאהרציט באדר שני ע"ש, ולפענ"ד נראה כמ"ש שם בגליון דלענין יאהרציט מאחרין ולא מקדימין דהוה בכלל לאקדומי פורענותא לא מקדמי, אבל לענין יום הלידה כגון לחשוב לענין בר מצוה והדומה הכל מאדר ראשון דאין מעבירין על המצוות.

והנה קצת משמע לי דהנס היה בשנה שהיה ב' אדרים כמו שדרשו חז"ל [מגילה גב] לקיים אגרת הפורים הזאת השנית לרמוז על אדר שני, והנה חשב המן דלילדת משה חשבינן ז' אדר הראשון כנ"ל ולמיתתו חשבינן ז' אדר השני, ואיתרע מזלייהו דישאל ואין זכות להגן. ואע"פ שאז היו מקדשין ע"פ הראשיה ולא נודע שהשנה מעוברת עד אחר ר"ה כמבואר בסנהדרין [יבא], מ"מ משכחת ליה שהיתה כבר אותה השנה שעברה ראויה להתעבר ולא נתעבר ואין לעכב עוד, וידע המן שיתעבר השנה הבאה, [וכגון שנת ח' למחזור אם אין מעבירין ע"כ יצטרך שנת ט' להתעבר, והבין].

ואולי לכך מדקדק בחודש הראשון וגו' משום דעד ניסן היה דואג אולי יתעבר השנה עדיין ולא יהיה השנה הבאה מעוברת ולשווא הפיל פור, אבל בחודש הראשון ראה כי לא נתעברה ושוב אין מעבירין ניסן בניסן כדאיתא שם [יבב].

אבל לשוא שמח דהא נפקא לן בפ"ק דמגילה [הא], דאין מונין ימים לשנים מדכתיב לחדשי השנה חדשים אתה מונה לשנים ולא ימים, היינו בשאר חילי, אבל בשנותיהם של צדיקים שפיר מחשביה ימים לשנים, והקב"ה ממלא מיום ליום כנ"ל למלא הימים אפילו, והיינו דמרמז בקרא את מספר ימיה - דייקא - אמלא, וא"כ לא כלה שנת הלידה עד ז' אדר שמת היינו ז' אדר השני באותו נולד נמי, פ"י שמחשבינן נמי הלידה, ודו"ק.

מעשה רב

סעודת הפורים שהביאה לאריכות ימים

באותם ימים בעיר הקודש ירושלים שררה דלות ועניות רבה, רבים היו אלו שפת לחמם היתה עבורם משימה קשה, ובדאי שלא היה על מה לדבר על עופות ודגים לשבת קודש...

רבי יהושע לייב זצ"ל המהר"ל דיסקין, שכיהן באותם ימים כרבה של ירושלים, כאב את כאבם של בני ירושלים, וחיפש בכל דרך האיקן יוכל להושיע להם בצר ומצוק שכזה, וכך נולד הקמת בית היתומים לעמוד לימינם של יתומים ומסכנים שפת לחמם היה בעבורם עוגן הצלה אחרון.

אך בעוד חיי העוני ניכרו לעין כל, בשולחנו של רבי יהושע לייב זצ"ל לא ויתרו על מטעמי השבת והחג, ומאמצים עילאיים נעשו על ידי בני המשפחה ומקורביו להגדיר את שולחן השבת והחג במטעמיה.

אחד מיני אלו שסייעו בעדו באותם ימים היה רבי ישראל ב. שהיה משמשו בקודש, ולמרות שהיו אלו זמנים קשים התאמץ רבי ישראל למלאת את בקשת רבו, ותר אחרי רכישת הדגים והעופות הכשרים שיעלו על שולחן מלכים בשולחן השבת בסעודתו של רבי יהושע לייב ובני ביתו.

אך בשנה זו שבה חל חג הפורים בשבת היתה המלאכה קשה ממש, אחד ידע רבי ישראל שרבו לא יוותר על סעודת השבת המסורתית, וכי לא יתכן שעל שולחן השבת לא יעלו מטעמים כיהא לכבודה של שבת, אך מאידך סעודת יום הפורים הנחגגת ביום ראשון אף היא היתה ברגילות של רבי יהושע לייב בבשר ודגים כיהא לכבודה של חג, וכשהמדובר בימים רצופים הפך הדבר למשימה קשה מאד בעבור רבי ישראל.

בני הבית שידעו כי המשימה תהיה קשה מאד לביצוע, הציעו לו שיכנס בקודש וישאל את פני הרב האיקן עליו לנהוג, ושמה יסתפק הוא בשאריות המזון מן השבת לסעודת הפורים שאחריה.

אך אותו משחש לא הסכים לשמוע על כך בוחמציים עילאיים עמל רבות לנסות ולאתר יותר מן הדרוש בכדי שיהא סיפק בידי הרבנית להכין סעודה דשינה לשני הימים גם יחד.

ואכן מאמציו נשאו פרי והכל הופתעו אודות מסירותו הרבה שהביאה את המטעמים היקרים לשני הסעודות גם יחד.

וביום הפורים כשהבחין רבי יהושע לייב באותם מטעמים יקרים שעלו של שולחן סעודת הפורים נתמלא ליבו שמחה, הוא הבחין שנעשתה בזאת הקרבה גדולה מצד בני ביתו, וידע לבטח כי רבי ישראל השקיע מלא מרצו בכדי שהשמחה ביום הפורים תהיה מושלמת כטוב לב רבו.

הגאון רבי אברהם יצחק קוק שליט"א ראש ישיבת מאור התלמוד - רחובות

חובת הפורים בפרזים ובמוקפינ

א] איתא בירושלמי במס' מגילה (פ"ב ה"ג) וז"ל: 'בן עיר שעקר דירתו לביל ט"ו לדרך, נתחייב כאן וכאן'. אולם הרמב"ם לא הזכיר דין זה והשמיטו, וכבר דנו אי הבבלי ס"ל דין זה, וצ"ב מה הנידון בזה. והנה בשאר חיוב מצוות הזמנים יסודם היא קדושת הזמן, לפיכך אם יבוא אדם למקום שבו שבת אפילו באמצע היום יתחייב בשמירתה, (וכבר דנו לענין יום הכיפורים לגבי קטן שהגדיל באמצע היום בהבאת שערות אם מתחייב, ואכ"מ), ואם יצא באמצע היום ממקום שיש בו קדושת שבת למקום שבו יום חול, (כגון במקום הפרדת קו התאריך) יפקע ממנו חיוב שמירת השבת שישודו שמירת קדושת הזמנים, משא"כ בפורים שאם היה מוקף בן יומו ויצא מן הכרך לעיר, לא נפטר מחיוב דיני פורים גם במקומו, משום שכבר נתחייב הגברא, וצ"ב החילוק.

והיה אפשר לומר, שכל חובת פורים היא חיוב גברא שתיקנו לקיים את ימי הפורים בזמניהם, וא"כ היכא שקיים חיובו ב"ד כפרוזו יצא יד"ח, ושוב אינו מתחייב אף כשנעשה בט"ו מוקף בן יומו. [ואמנם העירו דלמרות האמור כאן, אף בפורים אם יעבור את יום התאריך, יפקע ממנו חיוב הפורים, וכגון שילך למקום שהוא עתה ט"ז אדר שאף שהוא יפקע חייב בחיובי היום, מ"מ הקיום הוא דוקא בתאריך זה בין בכפר בין בכרך, וצ"ע]. ובדעת הירושלמי ד"נתחייב כאן וכאן" מוכח לכאורה דהחיוב לקיים את ימי הפורים יסודו היא חובת קיום יום הפורים, ולכן אינו נפטר במה שקיים חובתו ב"ד. והא דאם יצא מן המקום מתחייב בדין הפורים, צ"ל דבמה שנעשה עתה מוקף מתחייב בחובת המוקפים, ואף שאם יצא מן המקום יימשך חיובו, ולא דמי לשבת כמש"ל, מ"מ גדר חיובו הוא חיוב גברא לשמור דיני יום הפורים שחל עליו.

ב] ועוד אפשר לומר בדעת הירושלמי, שהביאור "זמנו של זה אינו כזמנו של זה" אינו רק דזמנם חלוק לקיום חובת הפורים, אלא דהווי שני חיובים שונים זה מזה, דהיינו חובת הנס דפרזים, וחובת הנס דמוקפים, וכבר האריך הרמב"ן בריש מס' מגילה דף ב' ע"א עיי"ש דנס הפרזים גדול יותר, משום שהיו יותר בסכנה, ולכן שייך להתחייב בזה אע"פ שכבר קיים את זה. ונראה להוכיח שהם ב' חיובים, דהנה בירושלמי (פ"ב ממשכת מגילה ה"ג) הסתפק לגבי בן כרך האם מוציא בן עיר ידו חובה בקריאת המגילה, וצדדי הספק הם, האם בן כרך נחשב לאינו מחוייב בדבר כלפי בן עיר (ביום י"ד) ואינו מוציא, או שיכול להוציא שהרי בדיעבד אם קרא בן כרך ביום י"ד יוצא יד"ח, והנה בודאי להוציא [וע"י במשנה ברורה סי' תרפ"ח ס"ק ח' תרפ"ח יכול להוציא], והנה בודאי דבן הכרך הוי בר חיובא במצוות הפורים, ומ"מ אין לו דין ערבות על בן העיר, שהרי יסוד הדין שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים יד"ח הוי מדין ערבות, והכא כיון שאין לבן הכרך דין ערבות לא מוציא יד"ח. ולכאורה מכאן מוכח שי"ד וט"ו הוו כשני חיובים שונים.

אלא דאפשר לדחות ולומר דאף שהחיוב שווה, מ"מ כיון שסו"ס אין בן הכרך מחוייב ב"ד אין בו דין ערבות. וכמו שדן הגרע"א (בגליון השו"ע אור"ח סי' רס"ז) במי שקיבל על עצמו שבת מבעוד יום ונתחייב כבר בקידוש היום, אם יוכל להוציא מי שעדיין לא קיבל שבת על עצמו, כיון דיכול להביא החיוב על עצמו במה שקיבל שבת, ואף שודאי הוי בר חיובא, מ"מ כיון שעדיין אינו מחוייב בפועל, מיקרי אינו מחוייב בדבר לענין ערבות. אמנם שיטת רש"י (מגילה דף ב' ע"א) דבן עיר יכול להוציא בני הכפרים המקדימים ליום הכניסה, ודלא כשיטת תוס' ביבמות דף י"ד ע"א. ובמק"א הבאנו מש"כ בריטב"א בשם רבותיו לבאר דעת רש"י, דבן כפר זמנו ב"ד כזמנו של בן עיר, אלא שבן כפר מקדים את קריאתו, וכיון שזמניהם שוים בחיוב הקריאה, מיקרי מחוייב בדבר. ולכאורה דבריו צ"ע, דסו"ס אין בן העיר מחוייב לקרוא ביום הכניסה כבני כפרים, וא"כ מאי שנא מבן כרך שאינו מוציא בן עיר, ומוכח דס"ל לריטב"א דמה דזמנו של בן עיר אינו כזמנו של בן כרך, אין זה חילוק רק בזה שאינו מחוייב בפועל, אלא דהווי חיובים חלוקים זה מזה, ולכן אינו מוציא, משא"כ בן עיר ובן כפר דחיובם שווה, מיקרו שוים בזמניהם ובחיוביהם.

(שדה אברהם סי' מט, ע"ש הרחבה)

ואכן, בסעודת החג, כשרבי יהושע לייב קיים מצות החג הידור אב, והמשתה נחוג במלא הדרו, פנה אל רבי ישראל באומרו כי יזכה הוא וסעודה זו תלווה אותו עד מאת שנה... כעבור שנים רבות, בהיותו בן צ"ח שנים נפל רבי ישראל למשכב והובהל לבית הרפואה, הרופאים פנו לרעייתו ואמרו כי ימיו ספורים... היא בכתה רבות לפני היושב במרומים, והעתיירה כי ברכתו של רבי יהושע לייב שבעלה יזכה לאכול בסעודת הפורים בהיותו בן מאה שנים תתקיים... ואכן באותה שנה רבי ישראל ישב בסעודת הפורים וחגג במחיצת בני משפחתו בשמחה ועליזות רבה, והיין עלו את לבו כמידי שנה בשנה. כעבור שנתיים, ועדיין רבי ישראל מתהלך על מקלו, צועד הוא לקריאת המגילה, ומתכוון לסעודת הפורים במחיצת כל בני משפחתו, ובסעודה הוא מודה לה' ומספר לכל על מנהגי רבו בסעודת הפורים, כשהכל קשובים לדבריו המרתקים. ובסיום חג הפורים, כשרבי ישראל עולה על יצועו, החלה דאגה לכרסם בראשה של רעייתו, הן היום מילאו מאה הסעודות פורים אותם סעד רבי ישראל בצלילות הדעת... ומי יודע... את קריאת שמע של המיטה הם קראו יחדיו בכוונה, אך לרבי ישראל היתה זו הקריאת שמע האחרונה טרם עלתו השמימה, באותו בוקר לא פקח את עיניו והוא נלקח לגניזי מרומים, תנצב"ה.

מה בין עיירות המוספקות ליום טוב שני

בטור [או"ח סי' תרפ"ח] כתב וז"ל, כרך שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו, קורין ב"ד ובט"ו, ולענין ברכה כתב אחי הרב יחיאל ז"ל מסתברא שיקראו בלא ברכה בשני הימים, ביום ט"ו לא יברכו דשמא אינה מוקפת חומה, וביום י"ד לא יברכו דשמא היא מוקפת ועדיין לא הגיע זמנה, והוא ברכה לבטלה, וכיון דברכה לא מעכבה למה יכניס עצמו בספק ברכה לבטלה, והרמב"ם כתב שמברכין ב"ד וכו'.

והמהרש"ל בביאורו על הטור כתב [והובא בב"ח] וז"ל, תימה ולמה אין מברכין עליה בשני הימים, כשאר ספיקא דיומא ביום טוב לענין ברכה, ודוחק לומר ולחלק בין יום טוב דאורייתא למקרא מגילה דרבנן, [וכתב דאין ליישב דהוא מדכתיב ולא יעבור, כדברי המרדכי במה שאין אנו נוהגים ב' ימים ספורים, דבמקום ספק אין דין ולא יעבור, עי' לק.] ולמה לנו למיחש לספק ברכה לבטלה יותר מספיקא דיומא לענין יו"ט.

ותירץ המהרש"ל וז"ל, יש לחלק דהתם קדושת היום גורם לחייבו אף בברכה, מכח ספיקא, שאם לא תנהוג בו קדושת היום אף לענין ברכה, א"כ אתה עושה אותו חול, עכ"ד, וכוונתו בפשוטו דע"כ חיילא קדושת היום לזאת דאינו כיום חול, ואם ע"כ חייל קדושת היום מימלא ע"כ מברך ככל יו"ט, והט"ז [סי' תרפ"ח סק"ד] השיג ע"ז וז"ל, הא גם גבי מגילה יש בו קדושת היום לענין כל הדינים התלוים בפורים, וצ"ע.

ונראה ליישב ולבאר כוונת המהרש"ל, דעיקר תקנת חכמים לברך ביו"ט שני לא נאמר אלא כדי שלא יזלזלו בקדושת היום, שכן מצינו חומר מיוחד שהחמירו בדין המזבח את קדושת המועדות, וכדתנן באבות [פ"ג מ"א] דהמזבח את המועדות אין לו חלק לעוה"ב, וכ"ה בסנהדרין [דף צט,] וער"מ [פ"ג תשובה בה"ד], ובמכות [דף כג.] אמרו דהוה כעובד ע"ז, וכע"ז פסק בר"מ [פ"ו יו"ט הט"ז], אבל בפורים אין זה שייך.

ויסוד לזה ממש"כ הריטב"א בסוכה [דף כט:] לענין פסולי ד' מינים ביו"ט שני וז"ל, אבל מורי הרב רבנו שלמה נר"ו א"ל שדעתו נוטה שאין פסולין אלו הנוהגין ביום ראשון בלבד נהגינה ביום שני בזה"ז, דכיון דידעין בקיבועא דירחא, ואין לנו בקדושת היום השני אלא להזהר במנהג אבותינו [ביצה ד:], אין זה אלא להחמיר ב'קדושתו', אבל להחמיר במצוות הנוהגות בו כיום א' אין לנו, שכל דין שתחלתו להחמיר וסופו להקל כו'.

והגר"ז [סי' תרמ"ט סכ"א] ביאר שיטה זו וז"ל, דכיון דכל מנהג יו"ט שני אינו אלא שלא לזלזל במנהג אבותינו, אין אנו מצווים אלא שלא לזלזל בעיקר קדושת היום, ולפיכך אנו מקדשין על הכוס ומברכין זמן ביו"ט שני, אבל דברים שאינם מעיקר קדושת היום, אלא שהן מצוות הנוהגות באותו היום בלבד, אין כאן זלזול ליו"ט שני, ומצות לולב אין חיובו מחמת שהוא יו"ט, אלא מחמת שהוא יום הראשון, עכ"ד.

[ומה שיש להקשות ממה שביו"ט שני אוכלין מצה ומרור ומברכין עליהן, הבאתי מהרה"ג ר"י צרויה לחלק בין מצות לולב דלא שייכא לעיקר קדושת יו"ט דסוכות, לבין מצוה מצה שהיא מעיקר קדושת יו"ט דפסח, יעו"ש].

אכן עדיין עלינו למשכנוי נפשן על דברי המהרש"ל, לפי הבנת הט"ז בדבריו דכל מה דנולד מעצם שם היום קבוע ב' ימים משום ספיקא דיומא, וזהו שהקשה הט"ז דהלא גם גבי פורים יש קדושת היום למצוותיו.

והנראה לדון ולחלק בין יום הפורים לשאר כל המועדות, שכן כל המועדות יש בהם קדושת היום המחייבת את מצוותיו, כגון לענין שביתת היו"ט מחייבת דין שביתתם, וכן מצוות המועד דכוותה, שכן קדושת יום הפסח מחייבת אכילת מצה ומרור וכו', וכן קדושת יום ר"ה מחייבת להיות יום תרועה, ואשר בכל אלו ודכוותה חידשו חכמים דקדושת היום נוהגת בב' ימים, ומימלא מצוותיהם נוהגות בשני הימים.

משא"כ ביום הפורים שאין בו קדושת היום לשביתה ולמצוות, ואך שיש חובת גברא לעשות את יום הפורים, והוא מתקיים ע"י זכירה [מקרא מגילה] ועשייה [סעודה ומשלוח מנות], ומזה הטעם י"ל שלא קבעו חכמים דין הזכרה מעין המאורע בחנוכה ובפורים, כמבואר בשבת [דף כד.] לענין חנוכה דהוה דרבנן, שכן מאחר שאין בו קדושת היום [מדאורייתא] אין כאן מאורע לחייב הזכרה, כפי שיבואר עוד לקמן.

באופן דלפ"ז י"ל דאף בזמן שהיה ספק באמת אין כאן ב' ימים מקודשים של פורים, ורק שהיה כל אחד צריך לנהוג במצוות היום ב' ימים מספיקא דיומא, וכיון שלא היה זה אלא מספק נראה שלא בירכו על המגילה בב' הימים, ומעתה פשוט שאין טעם לנהוג בזה"ז [דבקיאינו בקביעה דירחא] לקיים מצוות היום בברכותיהם משום מנהג אבותינו, שכן אף אבותינו לא נהגו מדין דא"ל אלא מצד לחומרא, וכמש"נ.

ובאלו רבה שם כתב וז"ל, תמהני על כל הגדולים הנ"ל דבשבת [דף כג.] פריך כה"ג על דמאי שאין מברכין מיו"ט שני דמברכין, ומשני התם כי היכי דלא לזלזולי בה, רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן, עכ"ד.

ולכאורה כוונתו בזה, דלפי תירוצו של אביי הרי שלא נהגו לברך אלא מפני זלזול קדושת יו"ט, א"כ בפורים אין לברך וכמש"נ לעיל עפ"י דהגר"ז, וא"כ בפורים אין לברך בב' ימים, וכמש"נ, ואילו לתיחוצו של רבא מן הדין לברך בכל ספיקא דיומא, ורק לענין דמאי אמרו שם שאין מברכין על ספק הארץ ורוב עמי הארץ מעשרין הן, וא"כ אם נימא דק"ל בזה כרבא מן הדין דה"נ יברכו בספיקא דיומא בב' הימים.

המשך

עיקרי הענין

להשתתף עם בני משפחתו בסעודה. נראה שיש לדון כאן שתי סברות להתיר: א. כבר פסק הרמ"א (תריצה"ב): "יחויב במשתה ושמחה קצת בשני ימים י"ד וט"ו. א"כ גם באכילתו בט"ו מקיים מעט מצווה. (ואף שאין זה חיוב מעיקר הדין, אבל גם סעודת ברית מילה למד המש"ב שאין לה חיוב מעיקר הדין אלא מצוה בעלמא ואעפ"כ הותרה בער"ש כיון שאין בזה זלזול לכבוד השבת. ב. עצם השתתפותו בסעודת הפורים של קרוביו יתכן שיש בזה מצוה משום פרסומי ניסא. יתרה מזו, יש להוסיף שבאופן שיש בדבר כבוד ההורים ושמחתם הרי שמקיים גם בהם מצוות כיבוד הורים. וכך הורה מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א. וכך שמעתי שחורה הגר"ג קופשיץ שליט"א, אמנם, גם בזה יש לדעת שאם ידוע לו שאם ישתתף עמם בסעודה לא יוכל לסעוד סעודת ליל שבת עליו להימנע ביום ששי.

לספוק לירושלים כשקרא בי"ד

יש לדון במי שהיה צנוי ברכ פרוז בן יומו, ובירך על המגילה כדת, אך לבסוף יש צורך חשוב לספוק לירושלים וישאר לישון שם בליל י"ד, ונמצא שאם יסע לא יבא פרוז וברכתו לבטלה, אם מותר לו לנסוע, או שמוכרח הוא להישאר בב"ב לכל תהא ברכתו לבטלה. והנה יש לומר כי ברכתו לבטלה ע"פ מש"כ החיד"א במורה באצבע (אות ריז) כי מי שהפסיד ספירת העומר יום אחד אף באונס, הפסיד את כל הספירה וכל ברכותיו לבטלה, וא"כ אף איש זה, אם יפסיד באונס דין פרוז שלו, תהיה ברכתו לבטלה.

ברך על נט"י

ברם, יש לשאול על החיד"א תרתי: (א) הרי הריטב"א (חולין ק"ב), הוציא בשעת ס' קנח סק"א) כתב, כי מי שצריך על נטילת ידים וצריך לאכול כביצה ובסוף נמלך ולא אכל אין זו ברכה לבטלה, ומשום דסו"ס כשנטל ידיו היה זה כדין ורק אח"כ שינה דעתו. ואפשר שאין דברי הריטב"א שייכים לנידוד, ומשום דנט"י הרי נטל וטיהר ידיו לאכילה ויש לברכה שם ברכה, דסו"ס נטל ידיו ויש כאן דין נטילה ואם רצה לאכול פת הרי ידיו טהורות לזה, אבל בנידוד"ד מה שצריך על מקרא מגילה וקרא אח"כ אין זה מקרא מגילה כלל, דלא שייך מקרא ביום שאינו פורים.

להטאל על הפרשת חלה

יש להקשות על החיד"א עוד ממש"כ הרמ"א (יו"ד ס' ס"ג) כי מי שהפריש חלה וחוזר בו יטאל, ולכאורה האיך יטאל והרי ברכתו לבטלה למפרע, דנמצא שלא הפריש חלה כלל וברכתו היתה ללא שום תוצאה, ומוכח מזה דאין האי גוונא הופך את הברכה לבטלה, אף בנידוד"ד אין הברכה לבטלה שהרי ברכה כדון.

מכאן ולהבא למפרע

ואף שיש לדחות ולומר דדין שאלה בחלה היינו מוכאן ולהבא למפרע, וכפי שיסד הגר"ש"י שקופ בשעת יוסר (ז"כ פ"ט) דהתרת חכם היא שדנים מכאן ולהבא, כאילו למפרע לא היה כלום, וע"ע בחידושי ר' שמואל (גדרים סי' ט וסי' יח). נראה שאין זו דחיה, כי גם לענין פורים אפשר שנקרא פרוז, ורק מכאן ולהבא למפרע ל"ה פרוז. זאת ועוד, חידושו של השערי יוסר במחלוקת שני, דמפורסמת תשובת הרשב"א (המיוחסות סי' רסב) שמי שמייר נדר פקע עונו וסר עונו עד כדי שמוס שלום בית יש אפשרות לעבור על נדר ע"מ להתירו, ומוכח דס"ל כי התרת גדרים היא למפרע ממש, וכ"מ מהתירו"ד (ב"ב קכב), וע"ע באתרו דאורייתא (כלל טו), ומעתה בנידוד דידן גם כן אין לחוש לברכה לבטלה ע"פ דברי הרמ"א הנ"ל, ואם כן הדרא קושיא מדוע אפשר להטאל על החלה.

ובאמת שמהגמרא (גדרים נט,א), מוצא דתירומה לא חשיבא דבר שיש לו מתירין משום שאין מצוה להטאל עליה, ומשמע דמצד דינא שפיר דמי, עיי' ברין שם, ולא חיישין לברכה לבטלה. וכן מפורש בחידושי הריטב"א המיוחסין (פסחים מו,ב), ומה דאיתא בירושלמי (דמאי יז, דאדם גטאל על הקדשו ואין אדם גטאל על תרומתו, היינו שאין דרך להטאל וכמו שפירש הגר"א שם. ועיי' מאירי (ב"מ נג,ב), ש"ך (שם סק"ז), בשו"ת בחר יצחק להגר"א (יו"ד סי' כז) ומה שהאריך ביבי"א (ח"א יו"ד סי' כא), ובדרך אמונה (הל' תרומות פ"ד בצה"ל ס"ק תמט) ואכמ"ל.

ספירת העומר

והנה על דברי החיד"א יש להקשות עוד, דנראה מדבריו דסובר דאם כל הספירה אחת היא כל הברכות לבטלה, והיה מקום לומר לא כן ומשום דיקוד ספירה היינו לומר בצרף את לוח המספרים דאל"כ אין זו צורת ספירה, [ולענ"ד מי שיספור היום שמונה כפול שתיים אין זו צורת ספירה ולא יצא], וזו הסיבה כי מי שהפסיד יום לא ימשיך משום דא"א לספור הלילה ולא שכל ספירותיו שעד היום היו לריק, אלא דאחר שחסר יום אינו יכול לספור עוד, ועיי' בדבר אברהם (ח"א סי' לד) ואורלו"צ (ח"א סי' לו) וברית הלוי (ח"א סי' סז). ולנידוד"ד, מסתבר שיכול לנסוע לירושלים ולא יחשבו לברכה לבטלה, וכ"ד הגר"ש אלישיב זצוק"ל.

זמן סעודת פורים

שמועות" ממרן רבי גרשון אידלשטיין שליט"א (הערות על עניני פורים) אות ד' כתב וז"ל "ונאה דבאמת גם הלילה בפורים מכלל היו"ט הוא ואעפ"י שכתוב ימי משתה ושמחה אינו מפקיע את הלילה וכמו שמצינו גבי שבת שכתוב "זכור את יום השבת לקדשו ששת ימים תעבוד וגו' ויום השביעי שבת לה' אלוקיך לא תעשה כל מלאכה" (שמות כ' ח'), ובדאי שאיסור עשיית מלאכה בשבת נכלל גם הלילה ולא אומרים יום כתוב ולא לילה, וע"כ אף דכתוב יום מ"מ כולל גם את היום וגם את הלילה, ומה"ט אף בפורים דכתוב "ימי" מ"מ זה כולל גם את היום ואת הלילה וע"כ אסור בהספד ובמלאכה גם בלילה, ומה שאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא יד"ח מ"ט ימי משתה ושמחה כתוב, נראה לפרש דהיינו דווקא לענין חיוב הסעודה, דכיון דהדין הוא דאין חיוב לקבוע ב' סעודות בפורים אלא סעודה אחת בלבד לזה דורשים מימי היום הוא העיקר וצריך לקבוע סעודה דווקא ביום אבל עיקר דין שמחה אף בלילה [וכן נראה מדברי הראב"ה הנ"ל דאף הלילה בכלל יו"ט בפורים אלא דהדין הוא לקבוע סעודה ביום מ"מ צריך לאכול גם בלילה וכפי שפירש הב"ח הנ"ל דרק עיקר הסעודה צריך ביום אבל ימי משתה ושמחה מדובר גם על הלילה, ועי' בב"י סימן תרצ"ה דהנשבע שלא לאכול בפורים יקיים הסעודה בלילה. ומבואר דשייך קיום סעודה אף בלילה רק עיקר הסעודה צריך יום (עי' כתבי קהילות יעקב החדשים מגילה סימן קע"ט). ולמה דוקא קבעו ביום את עיקר הסעודה כתב בס' סדר היום דעיקר הנס היתה ביום ע"כ תקנו חז"ל עיקר סעודה ומשתה ביום דווקא. בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאה סימן פ"ג כתב כעין זה דסעודת פורים נתקן בימים שנחו היהודים מאויביהם והרי המלחמה לא היתה רק ביום ולא בלילה וא"כ אין זכר להנס שבלילה נחו מאויביהם גם בימי המלחמה, ע"כ תקנו הסעודה דווקא ביום שאז יש זכר להנס (עי' טורי אבן מגילה ז' ע"ב)

אולם כפי שהבאנו לעיל גם בלילה יש ענין לערוך סעודה, וכ"כ בסידור יעב"ץ [דיני פורים סעודת פורים אות ג'] דגם הסעודה בלילה הוא חובה אלא דהעיקר הוא סעודה דיממא, וכ"כ במור וקציעה סימן תרצ"ה (עי' שו"ת משנה שכיר סימן רל"א). ולאור זאת נראה החילוק בין סעודת היום לבין סעודת הלילה שביום צריך ריבוי מעדנים ובלילה א"צ אלא סעודה קטנה, דבלילה עושה רק לכבוד היום וביום עושה סעודה גם על הנס. וכן משמע מלשונו של הב"ח הנ"ל "והכי נהוג לסעוד בלילה ומרבין קצת בסעודה זו לשם פורים" וכן כתב המשנ"ב בסימן תרצ"ה צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים". דסעודת היום הוא גם על הנס ולא רק לכבוד פורים אבל סעודת הלילה אין בה מצות סעודה על הנס והוא רק לשם פורים ולכבוד פורים (עי' ס' שפתי יצחק עמ"ס מגילה סימן כ"ו).

בשו"ת תרומת הדשן סימן ק"י כתב שהוא ורבותיו נהגו בכל השנים עיקר סעודה בשחרית, וכ"כ ביוסף אומץ (עניני פורים) דתיכף אחר יציאה מביהכנ"ס ירבה בסעודה, וכן כתב השלה"ק במסכת מגילה אות י', הפמ"ג בסימן תרצ"ה ס"ק ד' מביא דברי השלה"ק, ומסיים ע"ז הפמ"ג "וכן אני נוהג". וכן משמע מהט"ז סימן תרצ"ג ס"ק ב'. ויש לומר מדוע נהגו הפוסקים להדרז לעשות סעודת פורים קודם המנחה הוא מטעם הדין של זריזין מקדימין למצוות, וכדי שיתפלל מנחה בישוב הדעת, דיש זמן משחרית עד מנחה להיות מיושב בדעתו. אולם נהגו העולם לעשות הסעודה אחר מנחה דבבוקר טרודין בקריאת המגילה ומתנות לאביונים, וכן משמע במג"א סימן תרצ"ה ס"ק ה'. [עי' שו"ת דברי ישראל (ועלץ) ח"ב בסוף הספר הארות והערות עמ' כ"ג שו"ת משנה הלכות ח"ז סימן צ"ב וצ"ג ובח"ח סימן רל"ב].

מובא בגמ' מגילה ז' ע"ב "אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתוב", ז"א אם אוכל סעודת פורים בליל ארבעה עשר באדר לא יוצא יד"ח מפני שמצות משתה ושמחה נוהגת רק ביום ולא בלילה. וכך נפסק להלכה ברמב"ם בפ"ב מהלכות מגילה הי"ד ובשו"ע או"ח סימן תרצ"ה ס"א. בחידושי הריטב"א כתב לבאר דברי הגמ' שלא הוצרך רבא להשמיענו דין זה אלא לענין ליל ארבעה עשר אבל בליל חמשה עשר פשוט הדבר שאין יוצאין יד"ח סעודת פורים שכבר עבר יום הפורים ונאמר במגילה "ולא יעבור", אולם בחידושי המאירי (שם) כתב "ואם אכלה בלילה לא יצא יד"ח הן לילה שמחרתו יום הפורים והן לילה שעבר פורים". וכתבו האחרונים להעיר דמשמע מדברי המאירי דסעודת פורים שאכלה בליל ט"ו מטעם לילה לא יצא יד"ח ולא משום שעבר מצותה, ולכאורה למה צריך פסוק ולא יעבור על ליל ט"ו דהיינו במוצאי פורים הרי כבר אינו פורים. בס' עיטורי מגילה כתב להסביר דברי המאירי, ד"ל אפילו בציוור שעושין סעודת פורים שלא בזמנה כמו פורים שחל בשבת שמאחרין את הסעודה למחרת השבת וע"ז אין חסרון דלא יעבור ג"כ אין לעשותה בלילה אלא ביום, דסעודת פורים מחייבת יום לקיימה, ומה שכתוב דסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא יד"ח לא משום שלא הגיע זמן הסעודה עד היום אלא שמדיני סעודת פורים שצריך לעשותה ביום דווקא ולכן סעודה שלא בזמנה ג"כ אין לעשותה ביום ולא בלילה.

המרדכי במגילה סימן תשפ"ז כתב בשם הראב"ה ז"ל "סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא פירש ראב"ה שצריך לנהוג כליל שבת ויומו דומיא דקריאה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים ואין היקש למחצה", והשיג עליו המרדכי דבסוגיא מגילה ד"ז ע"ב משמע דבסעודה אחת מספיק ולא בענין שתי סעודות. אולם מדברי הראב"ה הנ"ל משמע דמש"כ בגמ' סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא יד"ח פירושו שאינו יוצא בסעודת הלילה לבדו אלא חייב לסעוד בשניהם גם בלילה וגם ביום ובזה יוצא ידי חובה. ועוד משמע דלא כדעת המאירי הנ"ל שלילה מופקע מסעודת פורים דגם לילה נחשב לצאת יד"ח סעודת פורים אלא דצריך לקיים הסעודה גם בלילה וגם ביום. הב"ח (שם) כתב ליישב דברי הראב"ה דלכאורה משמע בגמ' מגילה ד"ז מספיק סעודה אחת אולם י"ל דאעפ"י שאין יוצאין יד"ח בסעודת הלילה מ"מ יש לאכול גם בלילה ומביא רא"י לזה מגמ' מגילה ד"ז. ובסו"ד כותב "דצין לסעוד בלילה ועורכין שולחן וסועדין ומרבים קצת בסעודה זו לשם פורים ולמחר ביום סועדין סעודה חשובה". היוצא מדבריו דרק עיקר הסעודה צריך שיהיה ביום אבל ימי משתה ושמחה מדובר גם על הלילה, וכן משמע דהרמ"א בדרכי משה סימן תרצ"ה אות ב' מביא בשם תשובות מהר"י ברוין שאף בלילה חייב לשמוח. וכן פסק הרמ"א בסימן תרצ"ה סעיף ב' דמ"מ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה. (עי' שו"ת בית שערים או"ח סימן שע"ה ובשו"ת תורת רפאל סימן קכ"ב).

יש לדייק גם מדברי התוס' דהיה המנהג לאכול סעודה גם בלילה, דכתבו התוס' במגילה ד"ז ע"ב ד"ה חייב לענין ברכת שהחיינו ביום היא גם על הסעודה "שעיקר הסעודה ביממא הוא", ומשמע מהתוס' דשמצוה גם בסעודה בלילה אלא העיקר הוא סעודת היום. וכן משמע במג"א סימן תרצ"ה ס"ק ב' דמביא בשם הכלבו דיש שאין אוכלין בשר בלילה כדי שלא יטעו לומר שזהו עיקר סעודת פורים, וכן מובא בס' יוסף אומץ מנהגי פורים אות תתקצ"ט. בס' "אסיפת

הנושאים הבאים

ויקרא- פורים דמוקפין, ענינא דיומא.
צו- הפסקה
שמיני- בדיקת תולעים, וכל שרץ
העוף וכו' (יא כ וברש"י)
תזריע- עניני קרבן פסח, ענינא

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
בעריכה תמציתית וייחודית
להשיג בהננויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נסתר,
ראשונים, אחרונים, חסידות